

2. ELVÁNDORLÁS

2.1. MIGRÁCIÓS SZÁNDÉKOK A MAI MAGYARORSZÁGON

SIK ENDRE & SZEITL BLANKA

1 A definícióban nem véletlenül szerepel a „szándék” és a „terv” kifejezés egyaránt, mivel a migrációs potenciál mértéke nagymértékben függ attól, hogy milyen megfogalmazással élünk a kérdés során. Az általunk alkalmazott megoldás „tervezi-e”, a lehetséges kérdezési technikák (mondjuk, a „gondolt-e már arra” vagy a „szívesen menne-e” típusú kérdezési technikához képest) legszigorúbb változata.

2 A kutatás belső érvényességét növeli, vagyis a migrációs szándék komolyságát a lehető legjobban közelíti, ha kiegészítő kérdésekkel „tisztítjuk” meg a migrációs potenciált az „álmodozástól” és az ötletszerű válaszoktól. Ennek sok lehetséges módja ismert, például (mint azt mi is tesszük) rákérdezzünk a tervezett migráció időtávjára, de érdeklődhetünk arról, hogy mikor, hová akar menni a kérdezett, illetve munkavállalás esetén milyen munkát és milyen bérért tervez végezni (részleteiben lásd Sik, 2003).

3 A megvalósult migráció szociodemográfiai és célszágok szerinti összetételét vizsgálva (Blaskó-Gödri, 2014) a migrációs potenciállal foglalkozó kutatások eredményeihez nagyon hasonló képet látunk.

4 A 2015. évi három és a 2016. januári adatfelvétel azonos módszertannal készült, a 18 év feletti felnőtt lakosságot reprezentálja országosan, az elemszám hullámonként körülbelül ezer fő.

5 A három kérdésre (Tervezi-e, hogy néhány hétre külföldre megy dolgozni? Tervezi-e, hogy néhány hónapra/évre külföldre megy dolgozni? Tervezi-e, hogy kivándorol?) külön-külön válaszolt a kérdezett. A „halmozott” migrációs hajlandóság a legalább egy kérdésre igennel válaszolók arányán alapul.

A migrációs szándék (avagy potenciál) elnevezésű mutató a külföldi munkavállalás, illetve a kivándorlás szándékát vagy tervét méri.¹ Az ilyen mérések eredménye nem több egy egyszerű aránymutatónál vagyis, hogy a népességben belül mekkora azok köre, akik migrációt terveznek.² Munkaerőpiaci szempontból a migrációs potenciál kínálati oldali megközelítésnek tekinthető, s már csak ezért sem tekinthető a migrációs potenciál kutatása a várható mozgások becslésére alkalmas eszköznek, mert a munkaerőpiacot a keresleti oldal mozgatja erősebben. Sokkal inkább tekinthetjük olyan korai előrejelző információnak (Gödri-Feledy, 2013), amely alapján a várható kínálat mértékét, még inkább összetételét ismerhetjük meg.³

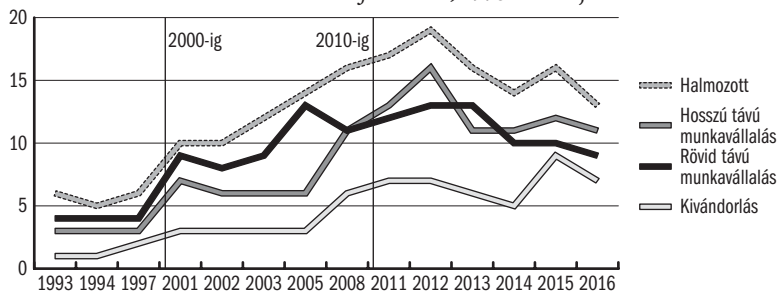
Tanulmányunk két kérdése a következő.

1. Hogyan alakul a magyar társadalom migrációs potenciálja az 1990-es évek óta?
2. Milyen tényezők hatnak legerősebben a migrációs szándékok kialakulására 2015/2016-ban?⁴

Az elemzést a migrációs szándék három időtáv és/vagy cél szerint eltérő típusára (rövid és hosszú távú munkavállalás, illetve kivándorlás) külön végezzük, azért hogy elkerüljük az aggregálás okozta esetleges kiegyenlítő hatásokat.⁵

2.1.1. ábra: A magyar lakosság migrációs potenciálja 1993 és 2016 között (százalék)

Forrás: Tárki Monitor- és Omnibusz-felvételek, 1993–2016. január.

Az 2.1.1. ábrán látható, hogy a magyar lakosság migrációs potenciálja a rövid és a hosszú távú munkavállalást tekintve a kilencvenes évekhez képest a 2000-es évek alatt megnőtt, majd az igen magas 2012. évi érték után 2014-ig csökkent, azóta kis ingadozással a 9–11 százalékos szinten maradt. A kivándorlást tervezők aránya 2005-ig alig változott, majd 2014-ig 5 és 6 százalék között ingadozott. 2015 áprilisában a kivándorlást tervezők aránya a korábbi kétsze-

resére nőtt, majd júliusra kismértékben csökkent, és októberre összességében változatlan maradt. A migrációs hajlandóság halmozott értéke sem változott lényegesen a 2012. évi kiugró érték óta, 2013 és 2016 januárja között 13 és 16 százalék között ingadozik.

Ami az egyes társadalmi csoportok migrációs hajlandóságát illeti, a korábbi kutatások eredményei azt mutatják, hogy ennek értéke ott magasabb az átlagnál, ahol a lehetőségek (fiatalok, emberi és kapcsolati tőkével rendelkezők), illetve a kényszerek (elégedetlenek, pesszimisták, diszkrimináltak) egymást erősítik (Sik–Simonovits, 2002, Sik–Örkény, 2003).

Az 2.1.1. táblázat a rövid és hosszú távú munkaerőpiaci migrációt, illetve a kivándorlást befolyásoló lehetséges tényezőket mutatja.

2.1.1. táblázat: A migrációs potenciál létrejöttének esélyét befolyásoló tényezők a migráció időtávja szerint (2015/2016 egyesített adatbázis, N = 3919, logisztikus regresszió)

	Rövid távú	Hosszú távú	Kivándorlás
	munkaerőpiaci migráció		
Pseudo R ² (százalék)	18	21	19
Korcsoport (referenciakategória: 65 év felettiek)			
18–28 éves	10,42*	14,2*	6,44*
29–38 éves	4,17*	6,10*	3,42*
39–53 éves	2,49*	2,29*	0,49**
Nem (referenciakategória: nő)			
Férfi	2,14*	2,01*	1,81*
Régió (referenciakategória: Közép-Magyarország)			
Nyugat-Dunántúl	2,83*	n. sz.	n. sz.
Észak-Magyarország	2,23*	n. sz.	n. sz.
Településtípus (referenciakategória: város)			
Budapest	1,79**	n. sz.	n. sz.
Nagyváros (megyeszékhely)	0,51**	0,57*	0,36*
Roma/cigány származású	1,71**	n. sz.	n. sz.
Templomba jár	1,36**	n. sz.	n. sz.
Fidesz szavazó	0,61*	0,66**	0,53*
Jobbik szavazó	1,70*	1,41**	n. sz.
Demokratikus Koalíció szavazó	1,98**	1,75***	n. sz.
Internetezik	1,57**	1,55**	1,85*
Lakástulajdonos	0,72**	0,70**	0,61*
Van másik ingatlanuk	1,54**	1,97*	1,71**
Beosztással kijönnek	0,66*	n. sz.	n. sz.
Anyagi helyzetük javulni fog	1,67*	1,81*	1,76*
Anyagi helyzetük jó	n. sz.	0,71***	n. sz.
Gond nélkül kijönnek	n. sz.	n. sz.	0,41**
Szaktanács	n. sz.	n. sz.	0,54**

Megjegyzés: A cellákban csak a legalább egy esetben szignifikáns hatású esélyhányadosok találhatóak. Egy esetben sem szignifikáns hatású kategóriák: Közép-Dunántúl, Közép-Magyarország, Dél-Dunántúl, Dél-Alföld, Észak-Alföld, község,

MSZP-szavazó, a szavazási hajlandóság minden kategóriája, autótulajdonos-e, anyagi helyzetük rossz, anyagi helyzetük romlani fog, nélkülözve élnek, jövedelméből könnyedén kijönnek, diplomás, általános iskolai végzettséggel rendelkezik. ***1 százalékos, **5 százalékos, * 10 százalékos szinten szignifikáns, n. sz.: nem szignifikáns.

A migrációs szándék mindhárom típusa esetében szignifikánsan növeli a migrációs hajlandóság esélyét, ha a kérdezett fiatal és férfi. Hasonlóan erős (és a migrációs hajlam mindhárom formájára kiterjedő hatású) egyrészt az internetezés, az ingatlantulajdon, az anyagi helyzet javulásába vetett hit migrációs hajlamot *növelő* ereje, másrészt a nagyvárosi lét, a lakástulajdon, illetve a kormánypárt iránti szimpátia migrációs hajlamot *csökkentő* hatása. Csak a rövid távú munkavállalás esetében érzékelhető, hogy a budapestiek, a nyugat-dunántúli és az észak-magyarországi régió lakosai, a roma származásúak, a Demokratikus Koalíció és (mint a hosszú távú munkavállalás esetében is) a Jobbik szimpatizánsai, valamint a templomjárók másoknál hajlamosabbak, míg azok, akik jövedelmeikből csak beosztással képesek megélni, másokhoz képest kevésbé hajlamosak a rövid távú külföldi munkavállalásra.

A hosszú távú munkavállalás és a kivándorlás tervezése annyiban tér el az eddigiekben kialakuló képtől, hogy a jó anyagi helyzet indikátorai és (a kivándorlás esetében a szakmunkás végzettség) csökkentik a migrációs hajlandóság e típusát.

Az egyesített adatbázis nagyobb elemszáma lehetővé teszi a migrációs szándék tervezett irányainak részletesebb elemzését is (2.2.2. táblázat).

2.1.2. táblázat: A rövid és hosszú távú külföldi munkavállalást, illetve kivándorlást tervezők célországainak megoszlása (2015/2016, a rövid távú migráció országválasztásának csökkenő sorrendjében, százalék)^a

	Rövid távú migráció N = 686	Hosszú távú migráció N = 823	Kivándorlás N = 494		Rövid távú migráció N = 686	Hosszú távú migráció N = 823	Kivándorlás N = 494
Ausztria	51	44	34	Egyesült Államok	4	5	9
Németország	42	46	30	Kanada	4	3	6
Egyesült Királyság	28	30	29	Finnország	3	1	3
Hollandia	11	9	9	Dánia	2	3	4
Magyarországgal szomszédos ország (Ausztriát kivéve)	6	4	2	Franciaország	3	2	2
Írország	6	7	6	Spanyolország	5	4	4
Svédország	5	4	4	Egyéb nem európai	2	3	5
Egyéb európai ország	5	3	4	Görögország, Belgium, Luxemburg, Olaszország, Portugália	1	1	1

^a A minta 100 százaléka a válaszadók által jelölt (maximum három-három célország) halmaza mindhárom migrációs típus esetében.

Forrás: *Tárki Omnibusz-felvételei*, 2015–2016. január.

Mint azt a korábbi kutatások is mutatták (Nyíró, 2013), 2015/2016-ban is Ausztria (elsősorban a rövid távú munkavállalás terén), Németország (inkább a hosszú távú munkavállalás esetében) és az Egyesült Királyság tekinthető a migrációt tervezők fontosabb célállomásának.

A 2.1.3. táblázatban azt vizsgáljuk, hogy eltér-e, s ha igen miben az Ausztriába, Németországba és az Egyesült Királyságba irányuló rövid- és hosszú távú munkaerőpiaci migrációt, illetve a kivándorlást befolyásoló tényezők szerkezete.⁶

⁶ Az egyes célország választásának esélyét azon válaszadók csoportján belül vizsgáljuk, melyek az adott típusú migrációt tervezik. Azaz azt vizsgáljuk, hogy min múlik, hogy például egy rövid távú migrációt tervező személy Ausztriát (is) választja vagy sem a migráció célországaként.

2.1.3. táblázat: Az országválasztás esélyét befolyásoló tényezők a migráció időtávja szerint Ausztria, Németország és az Egyesült Királyság esetében (2015/2016 egyesített adatbázison futtatott kilenc logisztikus regresszió)

	Rövid távú migrációs potenciál N = 381			Hosszú távú migrációs potenciál N = 475			Kivándorlás N = 326		
	Ausztria	Német- ország	Egyesült Királyság	Ausztria	Német- ország	Egyesült Királyság	Ausztria	Német- ország	Egyesült Királyság
	N = 193	N = 159	N = 107	N = 211	N = 219	N = 140	N = 111	N = 99	N = 96
Pszedo R^2 (százalék)	20	16	13	20	17	16	29	17	15
Településtípus (referenciakategória: község)									
Budapest	n. sz.	n. sz.	n. sz.	3,94*	n. sz.	n. sz.	7,5*	3,24**	n. sz.
Város	2,08**	1,99**	n. sz.	1,84**	n. sz.	n. sz.	n. sz.	n. sz.	n. sz.
Régió (referenciakategória: Közép-Magyarország)									
Nyugat-Dunántúl	0,14*	n. sz.	n. sz.	n. sz.	n. sz.	n. sz.	0,23**	3,23***	4,92**
Dél-Dunántúl	n. sz.	n. sz.	n. sz.	n. sz.	n. sz.	n. sz.	0,23**	n. sz.	n. sz.
Észak-Magyarország	n. sz.	0,31**	n. sz.	2,63**	0,33**	n. sz.	n. sz.	n. sz.	n. sz.
Észak-Alföld	n. sz.	n. sz.	n. sz.	5,74*	n. sz.	n. sz.	3,46***	n. sz.	n. sz.
Dél-Alföld	n. sz.	n. sz.	0,17*	n. sz.	n. sz.	n. sz.	0,38***	n. sz.	n. sz.
Életkor (referenciakategória: 54–65 évesek)									
29–38 évesek	n. sz.	0,34**	n. sz.	n. sz.	n. sz.	n. sz.	n. sz.	n. sz.	n. sz.
Iskolai végzettség (referenciakategória: diploma)									
Szaktanácsképző	n. sz.	n. sz.	n. sz.	n. sz.	2,15***	0,23*	n. sz.	n. sz.	n. sz.
Érettség	n. sz.	3,94**	n. sz.	n. sz.	n. sz.	n. sz.	n. sz.	3,38***	n. sz.
Van lakása	n. sz.	n. sz.	n. sz.	0,53**	n. sz.	n. sz.	0,45**	n. sz.	n. sz.
Roma/cigány származás	0,39**	n. sz.	n. sz.	3,21*	n. sz.	n. sz.	n. sz.	n. sz.	n. sz.

Megjegyzés: A modellek minden esetben csak az adott migrációs típust tervezőket vették figyelembe. A cellákban csak a legalább egy esetben szignifikáns hatású esélyhányadosok találhatók. Egy esetben sem szignifikáns hatású kategóriák: megyeszékhely, Közép-Dunántúl, Közép-Magyarország, vallásosság, autótulajdonos-e, diplomás, 18–28 éves, 39–53 éves.

***1 százalékos, **5 százalékos, *10 százalékos szinten szignifikáns, n. sz.: nem szignifikáns.

A rövid távú munkavállalásra vonatkozó szándék esetében jól látható, hogy az országválasztást nagymértékben befolyásolja a regionális elhelyezkedés. Ez nem meglepő, hiszen a rövid távú munkavállalás közé soroljuk az ingázást is, ami a célországhoz közelebbi régiókból valósítható meg leginkább. A kiván-

